

Tarihsel Perspektiften Japonya'da Sivil Toplum Kuruluşları*

Muhammet Enes KAYAGİL**

Özet: Sosyal politikanın önemli aktörlerinden biri olan sivil toplum kuruluşları tarihin her döneminde çeşitli şekillerde var olmuştur. Ancak, sanayi devrimi sonrasında ve özellikle de küreselleşme sürecinde nicelik ve nitelik açısından önemli değişimler yaşamıştır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve sahip olduğu sosyo-kültürel özelliklere bağlı olarak farklı sivil toplum modelleri ortaya çıkmıştır. Japonya da yaşadığı hızlı kalkınma süreci ve kendine has kültürel özellikleri nedeniyle sivil toplum kuruluşlarının farklılık gösterdiği ülkeler arasında yer almaktadır. Sivil toplum rejimleri arasında yer aldığı devletçi model, Japonya'da sivil toplum kuruluşlarının ne tür özellikler gösterdiğini incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu çalışma da, Japonya'da sivil toplum kuruluşlarının ne anlama geldiğini, kurumsal yapılanmanın tarihsel gelişimini ve günümüzde STK'ların mevcut durumunu sosyal politika çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Japonya'da Sivil Toplum Kuruluşları, STK'lar, Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar

Non-Governmental Organizations in Japan From a Historical Perspective

Abstract: Non-Governmental Organizations which is one of the most important actor of social policy have been seen with different forms throughout the history. Yet, it has been exposed to significant quantitative and qualitative changes after industrial revolution and especially in globalization process. Different forms of Non-governmental Organizations have been emerged related to countries' economic development levels and social-cultural features. Japan is among the countries whom Non-Governmental Organizations are diverse thanks to its rapid development and unique cultural features. The features of Non-governmental organizations in Japan are required to analyse due to its statist model among the non-governmental organization regimes. This study aims to analyse what

* Geliş Tarihi: 20.04.2016

** Araş. Gör. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

non-governmental organizations means in Japan, historical development of institutional structuring and current situation of non-governmental organizations within the framework of social policy.

Key Words: Non-Governmental Organizations in Japan, NGO's, Non-Profit Organizations

Giriş

Sivil toplum kuruluşları, insanın çok çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasında devletin ya da özel sektörün yanında uzun yıllardır faaliyet gösteren organizasyonlardır. Bunu yaparken bireylerin kendi kendilerine örgütlenmeleri, devletten bağımsız bir şekilde ve kar amacı gütmeyen faaliyetlerini gerçekleştirmeleri önem arz etmektedir. Niteliği gereği bu faaliyetlerin büyük çoğunluğu sosyal politikanın geniş manada kapsamına girmektedir. Örneğin, sosyal politika kapsamında olan sosyal hizmetler, sosyal yardımlar, dezavantajlı gruplara yönelik faaliyetler sivil toplum kuruluşlarının temel faaliyetleri arasında yer almaktadır.

Sosyal politika açısından ele alındığında sivil toplum kuruluşları sosyal politikanın önemli aktörlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, bu aktörlerin yapısı ve gelişmişlik düzeyi her ülkede o ülkenin sosyo-ekonomik koşullarına bağlı olarak değişmektedir. Farklı refah rejimlerinde sivil toplum kuruluşlarının rolü ve önemi de farklılaşmaktadır. Çalışmaya esas teşkil eden Japonya sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş bir ülke konumundadır¹. Bu ülkenin inceleme konusu olarak seçilmesinin sebebi dünyanın ekonomik bakımdan en gelişmiş ülkeleri arasında yer almasının yanında refah modellerine esas teşkil eden ülkelere farklı bir coğrafyada bulunması, kendine has bir kültürel geçmişe sahip olması ve kısa bir zaman içerisinde edindiği hızlı kalkınma tecrübesidir. Bu gelişmişlik düzeyinin sivil toplum kuruluşlarının gelişimini etkileyip etkilemediği ya da ülkenin kendine has koşullarının STK'ları nasıl şekillendirdiği konusunun incelenmesi, ülkedeki STK yapısının anlaşılabilmesinde önem arz etmektedir.

Bu çalışma, sosyal politika çerçevesinde Japonya'da "sivil toplum kuruluşları" kavramının neyi ifade ettiğini, kurumsal yapılanmanın tarihsel gelişim sürecini, günümüzde STK'ların nasıl yapıya sahip olduğunu ve hangi alanlarda yoğunlaştığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışmada öncelikle Japonya'nın STK yapısının anlaşılabilmesine yardımcı olması bakımından sivil toplum kavramı Japonya açısından ifade ettiği anlam çevresinde ele alınmış ve bununla birlikte STK kavramına benzer kavramlara da değinilmiştir. Ardından Japonya'nın sivil toplum rejimlerindeki yeri analiz edilmiştir ve sivil toplum kuruluşlarının tarihsel süreçteki gelişim seyri ve gelişmesinde rol oynayan faktörler

¹ Japonya 4.920 milyar \$ gayrisafı yurtiçi hasılası ile dünyanın Amerika ve Çin'den sonra en büyük üçüncü ekonomisi konumundadır. Ülkede kişi başı GSYH 38.630 \$'dır. İstihdamın %3,7'si tarım, %25,3'ü sanayi, %69,7'si hizmetler sektöründe yoğunlaşan ülkede işsizlik oranı %4'tür. (The Economist, 2015:178.)

ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise Japonya'da STK'ların mevcut durumu incelenmiştir. Bu çerçevede kuruluşların yoğunlaştığı faaliyet alanları ile kuruluşlara ilişkin güncel istatistikî veriler kullanılmıştır.

Japonya'da Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı

Bu bölümde sivil toplum kuruluşu kavramının evrensel olarak neyi ifade etmekte kullanıldığından bahsedilmekle birlikte, ağırlıklı olarak Japonya'da ne anlama geldiği üzerinde durulmaktadır. Kavramın Japonya açısından ele alınmak istenmesinde, Japonya'da bu kavramın farklı anlamlara gelebilecek şekilde kullanılması ve konunun anlaşılabilmesi açısından kavramsal olarak net bir şekilde ortaya konulması gerekliliği etkili olmuştur.

Toplumsal duyarlılığı olan kişilerin bir araya gelmiş ve devlet dışında örgütlenmiş hallerini ifade eden sivil toplum kavramı, gerçekte bireyin devletle olan mesafesi üzerinden tanımlanmaktadır. İşte bu noktada sivil toplumu tanımlayan sivil aktörler olarak sivil toplum kuruluşları (STK) yapılanması devreye girmektedir. STK'lar evrensel bir ifadeyle belirli mekân ve zamanda bilgiye dayanarak teşhis edilen bir amacı ya da ihtiyaçlar demetini karşılamayı amaç edinen, kar amacı gütmeyen hizmet veren, böylece de kamunun yönetimine katılan kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Balkır ve Çolak, 2004: 17).

Her ne kadar yukarıda tanımlanmış olsa da, sosyal politikanın ulusal ve uluslararası araçları arasında yer alan ve oldukça eski bir geçmişe sahip olan sivil toplum kuruluşları kavramının tanımlanması konusunda literatürde fikir birliği bulunmamaktadır. Kavram; zaman, yer, amaç ve teorik bakış açısına bağlı olarak farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Ancak tüm tanımlarda bu örgütlerin kurumsallaşmış, devletten ayrı, elde ettikleri kar ya da geliri sosyal amaçlar için kullanan, bağımsız, gönüllü kişilerden oluşan, kamusal faaliyet yapan örgütler olmaları gerektiği üzerinde durulmaktadır (Tokol, 2014:97-98).

Sivil toplum kuruluşlarını ifade etmek üzere yabancı literatürde birden fazla kavram kullanılmaktadır. Bunlardan devlet dışı kuruluşlar (non-governmental organizations - NGOs), kar amacı gütmeyen kuruluşlar (non-profit organizations - NPOs) en fazla kullanılanlar olmakla birlikte; üçüncü sektör (third sector), gönüllü sektör (voluntary sector), hayırsever kuruluşlar (charitable organizations) kavramları da sıklıkla kullanılmaktadır (Kocabaş, 2010:28).

Japonya'da ise sivil toplum kuruluşlarını ifade etmek için en sık kullanılan kavramlar non-governmental organizations (NGOs) ve non-profit organizations (NPOs) olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, Japonya'da NGO kavramının kullanımı batıdaki kullanımından farklılık göstermektedir. NGO kavramı batıda genellikle toplumdaki kentsel ya da sivil toplum faaliyetlerini ifade ederken, Japonya'da ise özellikle "uluslararası işbirliği faaliyetlerini" ifade etmede kullanılmaktadır ve doğrudan ülke içi uygulamalara odaklanmamaktadır (Watts, 2004:417).

Bu nedenle, Japonya bağlamında sivil toplum kavramına açıklık getirmek ve farklı kategoriler arasındaki ayrımı belirtmek önem taşımaktadır. Non-governmental kelimesi kavramsal olarak belirsizdir, ancak çoğu ülkede devletle doğrudan bağı olmayan ve kar amacı gütmeyen kuruluşları ifade etmek için kullanılmaktadır. Japonya'da ise bu kelime daha dar bir manaya sahiptir. Öyle ki, Japonya'da NGO kavramı denizaşırı yardım programları, acil yardım hizmetleri ve kalkınma yardımı yapan uluslararası sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Aksine, “non-profit” yani kar amacı gütmeyen kuruluşlar ise ülke içi aktivitelerle meşgul olmaktadır. Bazen “kar amacı gütmeyen kuruluşlar” kavramı hem ülke içi hem de uluslararası faaliyetleri ifade etmek için kullanılsa da, asıl olarak kapsadığı faaliyetler ülke içindekilerdir (Hirata, 2002:20).

Japonya'da NGO kavramının medya ve akademik dilde kullanılmaya başlaması oldukça yeni olup, 1980'lere dayanmaktadır. Çünkü bu kavramın Japonca ifade edilişi (hiseifu soshiki) devletin geleneksel otoritesine duyulan saygı nedeniyle, adeta pasif olma hali ve gayrimeşruluk çağrışımları uyandırmıştır (Vyas, 2010: 468-469). Benzer şekilde NPO kavramının da Japon literatürüne dâhil olması ilk başlarda bir rahatsızlığa yol açmıştır. Çünkü kurumsallaşmış sivil toplum kuruluşlarını ifade eden kamu yararına çalışan kuruluşlar (koeki hojin) Japonya'da daha yaygın kullanılmaktadır. Ancak, konuya kamu ve medya tarafından verilen önem bu iki kavramın da yeni ve kullanışlı bir şekilde literatüre dâhil olmasına yardımcı olmuştur (Imata, 1999:2).

“Koeki hojin” (kamu yararına çalışan kuruluşlar) kavramının kullanılmaya başlaması ise 1898 Medeni Kanununun yürürlüğe girmesiyle olmuştur. Kanunun 34.maddesiyle bu kuruluşlar kamu yararına çalışan tüzel kişiler olarak tanımlanmış ve böylece ilk kez Japonya'da kar amacı gütmeyen sektörün kurumsallaşması sağlanmıştır. Kanuna göre vakıflar (zaidan hojin) ve dernekler (shadan hojin) olmak üzere iki kuruluş tipi bulunmaktadır. Bunlardan dernekler üye grupları etrafında şekillenirken; vakıflar ise bir miktar maddi değer üzerinde şekillenmekte ve genellikle üyelik esasına dayanmamaktadır (Laratta ve Mason, 2010:10).

Yukarıda da bahsedildiği üzere sivil toplum kuruluşları kavramı geniş bir faaliyet alanını ifade etmektedir. Japonya'da da bu kavramı ifade etmek üzere kullanılan diğer kavramlar “kar amacı gütmeyen kuruluşlar”, “üçüncü sektör”, “özel gönüllü kuruluşlar”, “bağımsız sektör”, “çıkarcı grupları”, “baskı grupları” ve “yeni toplumsal hareketler” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Vyas, 2010: 468-469). Japonya'da da çok fazla türde STK benzeri kavram mevcut olsa da, bunların hemen hepsi beş temel özelliğe sahiptir. Bunlar; 1. Resmîyet, 2. Özel yapı, 3. Kar dağıtım amacı gütmeme, 4. Kendini yönetme, 5. Gönüllülük olarak sıralanabilmektedir (Amenomori, 1993:19).

Ishizuka tarafından yapılan farklı bir tanımlamaya göre ise kar amacı gütmeyen kuruluşları üç kategoride sınıflandırmak mümkündür (Ishizuka, 2002:243-244):

- 1.*Kooperatif tipi örgütlenmeler:* kooperatifler, sendikalar, tüketici örgütleri, çevreyi koruma örgütleri.
- 2.*Refah örgütlenmeleri:* tıbbi bakım kuruluşları, sosyal refah örgütleri.
- 3.*Aynı bölgede ikamet eden ya da benzer nitelikteki kişilerin oluşturduğu örgütlenmeler:* hemşeri örgütlenmeleri, spor kulüpleri, kültür kulüpleri, yaşlı kulüpleri vb.

Japonya'nın Sivil Toplum Rejimlerindeki Yeri

Dünyadaki sivil toplum rejimleri sınıflandırma yoluna gidildiğinde dört tür sivil toplum rejiminin bulunduğu görülmektedir. Salamon ve Anheier tarafından geliştirilen bu sınıflandırmaya göre sivil toplum rejimleri liberal model, sosyal demokratik model, korporatist model ve devletçi model şeklinde incelenmektedir (Özdemir vd., 2009:161).

Liberal model ABD ve İngiltere gibi ülkelerde gözlenmektedir. Bu modelde düşük kamu sosyal refah harcamaları ve geniş sivil sektör yer almaktadır. Sosyal demokratik model ise İskandinav ülkelerinde görülmekte ve yüksek sosyal harcamalar nedeniyle sivil topluma çok ihtiyaç kalmamaktadır. Korporatist model de hem sosyal harcamaların hem de STK'ların oldukça gelişmiş olduğu Almanya gibi ülkelerde karşımıza çıkmaktadır. Devletçi model ise Japonya ve Türkiye gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Bu modelde hem devletin düşük sosyal harcamalarda bulunduğu hem de sivil toplumun yeterince gelişmemiş olduğu görülmektedir (Özdemir vd., 2009:161-162).

Japonya'da sivil toplumun özellikle İngilizce yazında büyük ölçüde devletle olan ilişkisi çerçevesinde ele alınması, büyük ölçüde Japonya'da devletin sivil toplumu yapılandırmasında üstlendiği rolden kaynaklanmaktadır (Yamashita, 2013:46). Gerçekten de sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili düzenleyici ortamın en ağır olduğu ülkelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Japon kanunları bu tür kuruluşların kuruluşlarında yetkili bürokratik otoritenin iznini gerekli kılmakta ve denetim yetkisini de bu otoritelere vermektedir. Bu da Japonya'da sivil toplum örgütlerinin devletin yakın gözetimi ve yaptırımı altında olmasına yol açmakta ve STK'ların canlılığını azaltmaktadır (Pekkanen, 2000:116).

Son yıllarda ise Japonya'da sivil toplum kuruluşları-devlet ilişkisi büyük ölçüde uluslararası planda faaliyet gösteren ve NGO olarak nitelendirilen kuruluşlarda yoğun işbirliği şeklinde gözlenmektedir. İlk olarak faaliyetleri devlet tarafından kısıtlanan bu örgütler, devletin artan bütçe açığı ve borç oranları neticesinde uzun süreli mali krizlerle karşılaşması üzerine sosyal refah hizmeti sunucuları olarak tanınmış ve desteklenmiştir. Bu, bir anlamda devlet hizmetlerinin üçüncü sektör yoluyla özelleştirilmesi anlamı taşımaktadır. Japonya'da Devlet-STK ilişkisi uluslararası planda Japonya Dışişleri Bakanlığı'nca (MOFA) koordine edilmekte ve Resmi Kalkınma Destek Programı (ODA) çerçevesinde yürütülmektedir (Hirata, 2004:115-116).

Japonya'da devlet ve STK'lar niçin işbirliğine gitmektedir? STK'lar

uluslararası faaliyetlerini tamamen gönüllü bir şekilde gerçekleştirmektedirler. Bu kurumlar özellikle gelişmekte olan bölgelerde yoksul koşullarda yaşayan insanlara yardım için geniş bilgiye sahiptirler. Ayrıca bu kurumlar devletin ulaşamadığı kesimlere daha rahat ulaşıp faaliyete geçme imkânına da sahiptirler. Bu sebeple devlet bu kuruluşlarla çeşitli yollarla işbirliği içine girmektedir. Bu da, devletin bu kuruluşlara faaliyetleri için gerekli olan fonu sağlaması, faaliyetlerin yürütülebilmesi için uygun ortamın sağlanması ve bu kuruluşlarla devletin faaliyet ve politikalarıyla alakalı görüş alışverişine gidilmesi şeklinde üç farklı şekilde uygulanabilmektedir (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2014:3).

Kısacası, Japonya'da Devlet-STK ilişkisi devletin düzenleyici rolü ve işbirliği yapma şeklinde iki şekilde ele alınabilir. Devletin düzenleyici rolü mevzuatlar yoluyla STK'ların kuruluş ve işleyiş aşamalarına müdahalesini içermektedir. Japonya'da özellikle STK kuruluşundaki bürokratik engellerin çokluğu ve 1998'ta çıkarılan kanuna kadar STK'ların artmasını teşvik edici hükümlerin bulunmaması devletin düzenleyici rolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin işbirliği rolü ise uluslararası faaliyetler çoğunlukta olmak üzere STK'ların faaliyetlerinin birçok açıdan desteklenmesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Japonya'da Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi

Japonya'da sivil toplum kuruluşlarının tarihsel gelişimi 20.yy öncesi ve sonrası olarak iki dönem altında incelenebilir. Bu dönemler içerisinde 20.yy öncesinde 1868-1912 Meiji dönemi; 20.yy sonrasında ise 2.Dünya Savaşından sonraki dönem ve 1995 sonrası dönem sivil toplumun gelişimi açısından önem taşımaktadır.

20. Yüzyıla Kadar Olan Dönem

Japonya'da sivil toplum oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Edo döneminde (1603-1868) Japon kültürü barış ortamında gelişme imkânı bulmuştur. Karşılıklı yardım kuruluşları ülke çapında, özellikle şehir merkezlerinde yaygınlaşmıştır. *Machikaisbo* adı verilen bu örgütlenmeler pirinç depolama, finansal destek ve fakirlere yardım gibi üç temel fonksiyon üstlenmekteydiler. Benzer ve küçük ölçekli örgütlenmelere kırsal kesimlerde de rastlanmaktadır. Meiji döneminde (1868-1912) ise 1896 Medeni Kanunu ile kamu yararına çalışan örgütlenmelerin kurulmasına izin verilmesiyle gönüllü ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar daha formel hale gelmişlerdir. Bu kanun bugün büyük ölçüde yürürlüktedir. Ancak, Japonya'da 1998'da çıkarılan STK Kanununa kadar sadece sivil toplum örgütlerini düzenlemek için çıkarılmış bir kanun mevcut değildir (Haddad, 2007:416).

600'lü yıllarda bile sivil toplum kuruluşu benzeri örneklerle rastlanan Japonya'da oldukça eski bir geçmişe sahip olan sivil toplum kuruluşları, esas gelişmesini 1868 sonrasında yaşamıştır (Haddad, 2011:32). İmparator Meiji ile birlikte Japonya modern kapitalist bir ulus devlet halini almıştır. Meiji hükümetinin

ekonomiyi ve orduyu güçlendirme hedefleri doğrultusunda devlet birçok alanda fabrikalar kurmuştur. Liberal kapitalizmin hâkim olduğu bu dönemde sosyal refah hizmetleri özel, kar amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlarca sağlanmıştır. Örneğin, Meiji hükümeti ilk ve orta düzeyde eğitimin devlet tarafından verilmesinde istekli iken, özellikle kadınların ve işçi sınıfının eğitimi ihmal edilmiş, bu kesimlerin eğitimleri özel vakıf okullarına bırakılmıştır (Imada, 2010:25-26).

Başlangıçtan itibaren Japonya'da ulusal hükümetlerin sosyal hizmetlere ve refah harcamalarına ağırlık vermediği görülmektedir. Meiji Hükümeti (1868-1912) liberal değerlerle, sosyal refah harcamalarına yönelik sınırlı devlet ilkesini benimsemiştir. 1874 yılında çıkarılan Yoksullar Kanunu sosyal refahın sağlanmasında sorumluluğu büyük ölçüde ailelere bırakmıştır. Kısa bir süre sonra Japon ve yabancı Hıristiyan misyonerler sosyal hizmet sunumunda aktif hale gelmiştir. 1880'lerde Ücretsiz eğitim programları, tüketici birlikleri, ücretsiz doğum klinikleri, ücretsiz hukuki hizmetler bu gruplarca yaygın şekilde sunulmaya başlamıştır. Tıbbi ve afet yardımı gibi hizmetleri geniş bir yelpazede sunan Kızılhaç'ın kuruluşu da 1887 yılında gerçekleşmiştir (Haddad, 2011:32).

20. Yüzyıl ve Sonrası Dönem

Japonya'da sivil toplumun gelişimi Meiji Restorasyonu sonrasında beş dönemde ele alınabilir. 1. Meiji dönemi (1868-1912), 2. Taisho dönemi (1912-1925), 3. Savaş sonrası dönem (1945-1970), 4. Ellibeş rejimi dönemi (1955-), 5. 1980 sonrası dönem. Bu beş dönemde Japonya sivil toplumun gelişimi açısından sosyal, ekonomik ve politik birçok gelişmeye sahne olmuştur. Savaş dönemi (1930-1945) ise militarizmin tavan yaptığı ve sivil toplumun baskı altına alındığı bir dönem olduğu için dikkate alınmamaktadır (Kurokawa, 2010:43).

Meiji döneminde batının bilim ve teknolojisine uyum ile sanayileşme faaliyetleri ile sosyo-ekonomik ve politik anlamda modernleşme çabaları görülmekteyken; Taisho döneminde ise deniz aşırı ülkelerden askeri sanayi ve hafif sanayi alanındaki taleplerdeki artışa rağmen ülkede tarım alanında sıkıntılar yaşanmış ve ayaklanmalar gerçekleşmiştir. Savaş sonrası dönem, ülkenin savaşın etkisinden kurtulmaya çalıştığı ve özellikle çevreci sosyal hareketlerde artışın yaşandığı bir dönemdir. Ellibeş rejimi dönemi ise 1955 yılından beri ülkeyi yöneten Liberal Demokrat Parti'nin politikalarından adını almıştır. Bu dönemde artan vergi gelirlerinin kırsal alanlarda yoğun şekilde kullanıldığı görülmüştür. 1980 sonrası dönem de sivil toplumun özellikle 1995 depremiyle ve 1998 STK Kanunuyla tırmanışa geçtiği bir dönemi ifade etmektedir (Kurokawa, 2010:43-50).

Yeni yüzyılla birlikte askeri gelişmeler ve sanayileşme çabaları dikkati çekmektedir. Devletin sosyal hizmetleri bu dönemde askeri alanda yoğunlaşırken, topluma yönelik sosyal hizmetler ailelere, toplumsal ve dini örgütlere bırakılmıştır. Artan gıda fiyatları ve yoksulluğun şiddetini arttırmasıyla ülke içerisinde geniş katılımlı ayaklanmalar meydana gelmiştir. Bu şekilde devletin sosyal refah harcamalarını arttırması gerekli hale gelmiştir (Haddad, 2011:32).

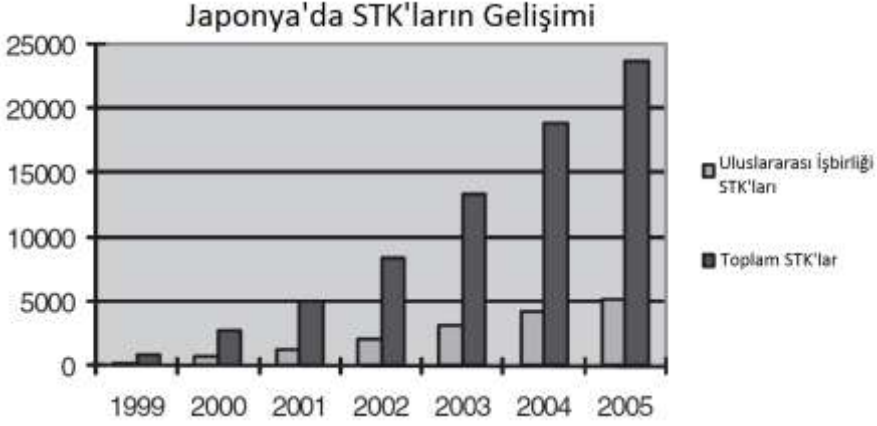
Simon Awanell, Japonya'da 2.Dünya Savaşı sonrası sivil toplumun gelişimini dört dönem altında ele almıştır. Bunlar: 1945'ten 1950'lerin ortasına kadar olan “doğuş” dönemi, 1958-1960 arası “gelişme” dönemi, 1960'ların ortasından 1970'lerin ortasına kadar “çeşitlenme” dönemi ve 1970 sonrası “dönüşüm” dönemi olarak sıralanabilir (Uno, 2013:174). 1960'lara kadar olan dönem ülkenin 2.Dünya Savaşı sonrası hızla sosyal ve ekonomik kalkınma sürecine girdiği dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde STK'lar açısından önemli gelişmeler kaydedilmemiştir.

1960 ve 1970'lerde bazı geleneksel ve toplum temelli kuruluş üyeliğinde (kadın dernekleri, gençlik dernekleri gibi) düşüş görülmüşken, 1960'ların sonundan itibaren özellikle çevre koruma ve politika gibi konularda yoğunlaşan aktivist örgütlerinin sayısında kademeli bir artış yaşanmıştır (Haddad, 2011:34). 1980'lerin sonları ve 1990'lar ise Japonya'da sosyal, ekonomik ve politik alanda yapısal değişimlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde gönüllülük (*borantia*) ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara (NPO) olan sosyal ilgi oldukça artmıştır. Değişen aile değerleri ve toplumda yaşlanmanın artmasıyla birlikte gönüllü hareketlerin ve STK'ların devletin ve ailenin eksik yönlerini doldurma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca bazı tarihi olaylar (1995 Kobe Depremi gibi) ile Japon kültürü ve tarihten gelen tecrübeler de STK'lara olan sosyal beklentiyi arttırmıştır (Hasegawa vd., 2007: 182-183).

Japonya'da sivil toplum kuruluşları açısından en köklü dönüşüm özellikle son yirmi yılda gerçekleşmiştir. Dönüşümün ilk ayağı doğal afetler neticesinde artan gönüllülük hareketleridir. 1995 yılında Kobe-Osaka bölgesinde gerçekleşen ve 6.000'den fazla kişinin ölümüne yol açan ve on binlerce insanı evsiz bırakan devasa depremle birlikte 1,2 milyon gönüllü bölgeye yardım faaliyeti için gelmiştir. Bu kişilerin göstermiş olduğu çabalardan dolayı Japon Hükümeti 1995 yılını “Gönüllü Yılı” olarak ilan etmiştir (Yamashita, 2013:45). Japonya'daki 1995 Büyük Hanshin-Awaji Depremiyle gönüllülük hareketlerinin artması, Doğu Avrupa'da komünizmin çöküşünden sonra sivil toplumun yeniden doğuşu olarak nitelendirilmektedir (Yamashita, 2013:45).

Son yirmi yılda yaşanan dönüşümün bir ayağı da kanuni altyapının düzenlenmesidir. Japonya'da 1998 Aralık ayında yürürlüğe giren “Belirli Kar Amacı Gütmeyen Faaliyetleri Desteklemeye Dair Kanun” (NPO Law) ile birlikte ise kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi kanuni çerçeveye kavuşmuştur. Bu kanunun en önemli yönlerinden biri, daha fazla kuruluşun “kar amacı gütmeyen kuruluş” olarak kanuni statü elde edebilecek olmasıdır. Kanundan önce belirli finansal varlık şartı ve uzun onay süreci gibi sıkı düzenlemeler küçük ve orta ölçekli birçok kuruluşu faaliyetten alıkoymaktayken; yeni kanun, finansal gereksinimleri ortadan kaldırarak ve onay sürecini kolaylaştırarak küçük örgütlerin birer kar amacı gütmeyen kuruluş haline gelmelerini kolaylaştırmıştır. Ayrıca kanun, Japonya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlara karşı kamusal farkındalığın artmasını sağlamıştır (Imata, 1999:1). Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra ülkede kuruluş sayısında yaşanan gelişmenin seyri aşağıdaki şekilde net bir şekilde görülebilmektedir.

Şekil 1: 1998 Tarihli STK Kanunu sonrası STK Sayısındaki Gelişme (1999-2005)

Kaynak: (Vyas, 2010: 472)

2001 yılı ise BM tarafından Uluslararası Gönüllülük Yılı olarak kabul edilmiş ve bu yılda yeni kanuna dayalı olarak yaklaşık 6.000 STK kurulmuştur. Ayrıca on yıl önce 4 milyon olan gönüllü sayısı, yine 2001 yılında 32 milyona ulaşmıştır (Haddad, 2007:413).

Japonya'da STK'ların Gelişmesinde Rol Oynayan Faktörler

Japonya'da sivil toplum örgütlerinin gelişmesinde önemli olan faktörler şu şekilde sıralanabilir (Amenomori, 1993:6):

- İlk aşamada Budizm hayırseverlik duygusunun gelişmesinde önemli rol oynamış, ancak daha sonra bu rolü azalmıştır. Budizm'inden sonra Konfüçyanizm ve Hristiyanlık gibi diğer dinler ve sistemler de sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunmuştur.
- Yirminci yüzyılın başlarında modernleşme çabalarının artmasıyla sivil toplum faaliyetlerinin devlet eliyle kontrol edilmesi ağırlık kazanmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının sosyal ve politik alandaki yerleri daralmıştır. Devletin bu hâkimiyeti 2.Dünya Savaşı yıllarına zirveye ulaşmış ve bütün sivil toplum kuruluşları hükümetin askeri hedeflerine hizmet etmeye zorlanmıştır.
- 1970'lerden bu yana ise Japonya'nın "batıyı yakalama" hedefine fiilen ulaşılmış, böylece sosyal değerler ve ihtiyaçlar çeşitlenmiştir. Japon ekonomisinin uluslararasılaşması ve sosyal birçok meselenin küreselleşmesi,

sivil toplum kuruluşlarının alanının genişlemesine yol açmıştır. Kamu ve özel sektörün kendi başına nüfusun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olacağı bu dönemde anlaşılmıştır. Böylece sivil toplum kuruluşları, toplumda onlara olan beklentinin artmasıyla üçüncü bir sektör olarak yerini sağlamlaştırmıştır.

Bunlar dışında Japonya'nın sıklıkla yaşadığı doğal afetler, ülkede yardımlaşma ve hayırseverlik duygusunun gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Özellikle 1995 depremi sonrası STK ve üye sayısında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Hayırseverlik duygusunun artması, faaliyetlerin ülke içerisinde sınırlı kalmayıp, uluslararası plana da taşınmasına yol açmıştır.

Ayrıca, STK'ların kuruluşunu yasaklayan veya zorlaştıran kanuni düzenlemelerin yumuşatıldığı ya da değişikliğe uğradığı dönemlerde kuruluş sayılarında ciddi artışların yaşandığı görülmektedir. Örneğin 1998 yılında çıkarılan STK kanununa kadar sınırlı sayıda olan kuruluş sayısı, bu yıldan sonra hızla artışa geçmiştir.

Toplumların sosyal örgütlenmelerinin temelinde girişimciliğin yer aldığını kabul eden başka bir görüşe göre ise girişimciliğin geliştirilmesiyle birlikte sosyal örgütlenme becerisi de buna bağlı olarak oluşmakta ve gelişmektedir. Bu açıdan bakıldığında Japonya'da sosyal örgütlenmenin temelinin 1950'li yıllardaki kalite uygulamalarına dayandığı, yaşanan kalite devrimiyle birlikte birçok kurumun yeniden yapılandırıldığı ve üstün başarı sağladığı, böylelikle sosyal bir başarının açığa çıktığı kabul edilmektedir (Öge ve Kaplan, 2006: 456).

Japonya'da STK'ların Mevcut Yapısı

Bu bölümde Japonya'da sivil toplum kuruluşlarının günümüzdeki durumu ele alınmıştır. Bunu yaparken öncelikle STK'ların hangi faaliyet alanlarında çalışmalarını yürüttükleri incelenmiş, ardından güncel istatistiki veriler ışığında STK'ların mevcut yapısı analiz edilmiştir.

STK'ların Faaliyet Alanları

Sivil toplum kuruluşları çok çeşitli işlevlere sahip olabilmektedir. Bu örgütlerin ulusal ve uluslararası alandaki amaçları ve işlevleri farklılaşmaktadır. Örneğin uluslararası arenada barışı koruma, insan haklarını geliştirme ve çevreyi koruma gibi işlevleri ahlaki bir duyarlılık ve evrensel bir dayanışma çerçevesinde ifa etmektedirler. STK'lar aynı zamanda belirli bir konuda bilgi ve kaynak desteğinin sağlanması, toplumsal bilincin artırılması ve diyalog çerçevesinin oluşturulması gibi amaçlara da hizmet etmektedirler (Atayeter vd., 2004: 28).

Japonya'da STK kavramı oldukça geniş bir alanı ifade etmektedir. Öyle ki, uluslararası örgütler, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, kooperatifler, sendikalar vb. kuruluşlar birer sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Japonya'da geniş anlamda STK'ların faaliyet alanları başlıca 11 gruba ayrılabilir. Bunlar; tarım, ticaret, çalışanlar, eğitim, idare, refah, mesleki, siyasi, vatandaş grupları, dini ve diğer

gruplar olarak sınıflandırılabilir. Japonya'da sivil toplumun faaliyet alanlarına bakıldığında ekonomik çıkar gruplarının diğer ülkelere oranla oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu kuruluşlar finans ve insan kaynağı açısından da gelişmiş oldukları bilinmektedir. Örneğin yıllık bütçesi 1 milyon \$'ı aşan örgütler incelendiğinde ticari örgütlerin %40,9'unun; vatandaş gruplarının ise yalnızca %5,1'inin bütçesinin bu sınırı aştığı görülmektedir. Benzer olarak, ticari örgütlenmelerin %42,7'si beşten fazla tam zamanlı çalışana sahipken, bu oran vatandaş gruplarında %18,8'dir (Tsujinaka ve Pekkanen, 2007: 425-426).

STK'ların son yıllarda özellikle uluslararası yardım ve kalkınma alanında yaygınlaştığı görülmektedir. 1950'lerde uluslararası yardım ve işbirliği yapan çok az sayıda STK varken, 1970 yılında bunların sayısı 13'e, 1980'de 59'a, 1985'de 117'ye, 1990'da 200'e ve 2000'lerin başında 400'e ulaşmıştır. Bunda Japonya'nın 1950'lerde yaşadığı endüstrileşme atılımı ve bunun 1970'lerde zirveye ulaşması ile 1980'lerden bu yana etkili olan küreselleşme hareketleri oldukça etkili olmuştur. Ayrıca 1995 yılındaki Kobe depremi neticesinde 6,000'den fazla insanın ölmesi ve 30,000'den fazla insanın da evsiz kalması neticesinde devletin kendi imkânlarıyla sorunu çözümede yetersiz kalması, toplumda gönüllülük anlayışının ve sivil toplum hareketinin gelişmesini sağlamıştır (Hirata, 2002: 109-113).

Bir dönem Japonya'da çevreci eylemlerin ve çevreci kuruluşların oldukça aktif faaliyet göstermesi, Japonya'da STK denilince bu örgütlenmelerin akla gelmesine yol açmıştır. Özellikle 1970'lerde artan bu hareketler, çoğunlukla uluslararası nitelik taşımıştır. Önceleri çevre kirliliği ve nükleer enerji gibi konularda hükümet politikalarını eleştiri niteliği taşıyan protesto hareketleri şeklinde olan hareketlenmeler, hükümetin politikalarını değiştirmesiyle organik tarım ve eğitim faaliyetleri gibi günlük çevreciliğe dönmüştür. Bu kuruluşlar en aktif olarak 1997'de Kyoto'da yapılan İklim Değişikliği Kongresi'nde rol oynamışlardır. Öğrenci birlikleri ve diğer birçok kuruluş düzenledikleri etkinliklerle halkın küresel ısınmaya karşı farkındalığını arttırmayı ve hükümetin politikalarını etkilemeyi hedeflemişlerdir (Reimann, 2002: 173-174).

Ülkede esas anlamıyla sivil toplum kuruluşlarına ilişkin düzenleme 1998 yılında yürürlüğe giren Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar Kanunu ile olmuş ve ülkedeki STK'ların faaliyet alanlarını şu şekilde sınıflandırılmıştır (Imada, 2010: 36-37):

1. Sağlık, tıbbi tedavi ya da refah
2. Toplumsal eğitim
3. Sosyal kalkınma
4. Akademik araştırma, kültür, sanat ve spor
5. Çevrenin korunması
6. Afetlerde yardım
7. Toplum güvenliği
8. İnsan hakları ve barışın korunması
9. Uluslararası işbirliği

10. Toplumda eşit cinsiyet katılımının sağlanması
11. Gençlik
12. Bilgi teknolojisi
13. Ekonomik faaliyetler
14. Mesleki becerilerin geliştirilmesi ve istihdam
15. Tüketicinin korunması
16. Yukarıdaki faaliyetlerin desteklenmesiyle ilgili yardım ve tavsiyeler

Tablo 1: Japonya'da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Kategorilere Göre Sınıflandırılması

Hukuki Statü	Düzenleyen Kanun	Kuruluş Amacı	İzin Mercii
Dernekler	Medeni Kanun, Madde:34(1898)	İbadet, Din, Hayırseverlik, Eğitim, Sanat ve El Sanatları ve Kamu Yararına Diğer Etkinlikler (Kar Amacı Gütmeyen)	Yetkili Bakan (İzinle Kuruluş)
Vakıflar	Medeni Kanun, Madde:34 (1898)	İbadet, Din, Hayırseverlik, Eğitim, Sanat ve El Sanatları ve Kamu Yararına Diğer Etkinlikler (Kar Amacı Gütmeyen)	Yetkili Bakan (İzinle Kuruluş)
Sosyal Refah Kuruluşları	Sosyal Yardım Kanunu, Madde:22 (1951)	Kanun Kapsamındaki Sosyal Yardım Faaliyetleri	Sağlık ve Yardım Bakanı (Onayla Kuruluş)
Eğitim Kuruluşları	Özel Okullar Kanunu, Madde:3 (1949)	Kanun Kapsamında Özel Okullar Kurmak	Eğitim Bakanı (Onayla Kuruluş)
Dini Kuruluşlar	Dini Kuruluşlar Kanunu, Madde:4 (1946)	Hıristiyanlığı Yayma, Dini Ayinler ve İnanların Eğitimi	Eğitim Bakanı (Ruhsat ile Kuruluş)
Tıbbi Kuruluşlar	Sağlık Kanunu, Madde:39 (1950)	Bir Hastane Klinik ya da Yaşlıların Sağlık ve Refahı İçin Dernek-Vakıf Kurmak	Sağlık ve Yardım Bakanı (Onayla Kuruluş)
Kamu Hayırseverlik Ortaklıkları	Tröst Kanunu, Madde:66 (1977)	İbadet, Din, Hayırseverlik, Eğitim, Sanat ve El Sanatları ve Kamu Yararına Diğer Etkinlikler	Yetkili Bakan (İzinle Kuruluş)
Toplum Temelli Örgütler	Yerel Özerklik Kanunu (1991)	Bir Topuluğun Sakinleri Tarafından Şekillendirilen Örgütler	Belediye Başkanı Ya Da Kasabanın Yöneticisi (Tebliğ ile Kuruluş)
Özel Kar Amacı Gütmeyen Faaliyetler Tüzel Kişilikleri	Özel Kar Amacı Gütmeyen Faaliyetleri Teşvik Kanunu (1998)	Sağlık, Refah, Eğitim, Toplumsal Kalkınma, Sanat, Kültür, Spor, Afet Yardım, Uluslararası İşbirliği ve Bu Faaliyetlerin Yönetimi vb. Alanlardaki Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	Belediye Başkanı ya da Kasabanın Yöneticisi veya Ekonomik Planlama Bürosu (Ruhsat ile Kuruluş)

Kaynak: (Laratta ve Mason, 2010: 12-13)

Japonya'da hukuki statülerine göre STK'ların türleri, bu STK'ların hangi kanunlara dayanarak kurulduğu ve hangi kuruluş amacını taşıdıkları yukarıdaki Tablo 1.'de görülebilmektedir. Buna göre Japon kanunları bu tür kuruluşların kuruluşlarında yetkili bürokratik otoritenin iznini gerekli kılmakta ve denetim yetkisini de bu otoritelere vermektedir. Bu sebeple Japonya sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili düzenleyici ortamın en ağır olduğu ülkelerden biri olarak kabul edilmektedir.

1998'de STK kanununun kabulünden sonra, Japonya'da adeta STK patlaması yaşanmıştır. 1998'den 2009 yılına kadar yaklaşık 37.000 STK'nın faaliyete

geçtiği kaydedilmiştir. Bunların ise yaklaşık %29'u yani 10.000'den fazlası çevre ile ilgili konularda kurulmuşlardır. Bu oran diğer önemli faaliyetler arasında 7. sıradadır. Diğer faaliyetler 1. Refah hizmetleri, 2. Eğitim, 3. Örgütsel yönetimde aracılık, 4.kentsel politikalar, 5. Çocuk bakımı ve 6. Kültür, sanat, spor şeklinde sıralanabilmektedir. Ancak çevre örgütleri toplam STK'lar içerisinde önemli bir orana sahipken, aynı durum üye oranları açısından söylenememektedir. Örneğin en büyük çevre örgütlerinden Greenpeace Hollanda'da 600.000, Almanya'da 550.000 üyeye sahipken, Japonya'da bu sayı 5.000'de kalmıştır (Hasegawa, 2010: 85).

Japonya menşeli uluslararası STK'ların faaliyet alanları ise kalkınma, çevre, insan hakları ve barış şeklinde dört sınıfta ele alınabilir. Kalkınma alanında tarımsal destek, sağlık yardımı, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, eğitimin yaygınlaştırılması gibi konular yer almaktadır. Çevre alanında ormanların korunması ve geliştirilmesi, ekosistemin korunması gibi konular yer almaktadır. İnsan hakları alanında mültecilerin, kadınların, çocukların, engellilerin, afetzedelerin, azınlıkların ve yabancı işçilerin korunması yer almaktadır. Barış alanında ise silahsızlandırma, mayınların yok edilmesi ve barış eğitimi verilmesi yer almaktadır (Japan International Cooperation Agency, 2013: 7).

STK'lara İlişkin Veriler

Japonya'da STK'lara ilişkin oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların büyük çoğunluğu konunun tarihsel gelişimi üzerinde yoğunlaşan teorik çalışmalardan oluşmaktadır. STK'lara ilişkin istatistiki verilere ulaşılabilecek güncel bir veri tabanı mevcut değildir. Ülkede STK'lara ilişkin güncel verilere Johns Hopkins Üniversitesi tarafından 2013 yılında yapılmış ve 16 ülke STK'larını karşılaştırmalı olarak inceleyen bir çalışma yanında, Japon Gönüllü Kuruluşlar Derneği'nce her yıl hazırlanan rapordan, 2014 yılında Japonya Ulusal Danışma Kurulu tarafından G8 Zirvesi'ne sunmak üzere hazırlanan rapordan ve Japonya Dışişleri Bakanlığı'nca uluslararası STK'lara yönelik hazırlanan bir rapordan ulaşılabilmektedir.

Örgüt Yapısına İlişkin Veriler

Japonya'da STK olarak faaliyet gösteren kuruluşlar sınıflandırıldığında genel kar amacı gütmeyen kuruluşlar, belirli kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve kamu yararına çalışan kuruluşlar olarak ayrılabilir. Bu kuruluşların sosyal politika kapsamına daha fazla girdikleri söylenebilir.

Tablo 2.'de kurumsal yapılarına göre Japonya'da faaliyet gösteren STK'ların türleri ve nitelikleri gösterilmektedir. Buna göre STK'lar kar amacı gütmeyen kuruluşlar, kooperatifler, sosyal refah örgütleri, eğitim kuruluşları ve dernekler/vakıflar olarak sınıflandırılmıştır. En fazla kuruluş sayısının 48,000 ile kar amacı gütmeyen kuruluşlarda olduğu görülmektedir. Bunun dışında kalan kuruluşlar da yapı olarak STK şeklinde nitelendirilse de, sosyal politika açısından kar amacı gütmeyen kuruluşlar daha önem taşımaktadır.

Tablo 2: Japonya'da STK'ların Türleri ve Karakteristikleri

Organizasyon Türü	Karakteristiği
Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Kanuni yapı 1998'de kurulmuştur. • 48,000'den fazla kuruluş mevcuttur. (2013) • Bağışlar vergi indirimi kapsamındadır.
Kooperatifler	<ul style="list-style-type: none"> • Tarım, balıkçılık, ormancılık, tüketici, kredi ya da küçük işletmeler alanında 17 farklı kanuna göre düzenlenir. • İndirimli kurumlar vergisi uygulanır. • 36,000'den fazla kuruluş mevcuttur. (2013)
Sosyal Refah Örgütleri	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık hizmetleri, yaşlı bakımı ve engelli bakım hizmetleri sunmak amacını taşırlar. • 19,000 kayıtlı kuruluş mevcuttur. (2013)
Eğitim Kuruluşları	<ul style="list-style-type: none"> • İlköğretimden yükseköğretime kadar eğitim hizmeti sunarlar. • 8000 kayıtlı eğitim kuruluşu mevcuttur. (2013)
Dernekler/Vakıflar	<ul style="list-style-type: none"> • 41,000 kayıtlı dernek ve vakıf bulunmaktadır. • 8,200 kuruluşa vergi kolaylığı tanınmıştır.

Kaynak: (Japan National Advisory Board, 2014: 10)

Japonya'daki STK sayısına ilişkin en güncel sayılar aşağıdaki Tablo 3.'de verilmiştir. Buna göre Japonya'da STK'lar genelde 10 sınıfta ele alınmaktadır. Bunlardan sosyal politika açısından en önemli grubu daha önce değinildiği gibi 1998 yılında kanunla düzenlenmiş olan belirli kar amacı gütmeyen kuruluşlar oluşturmaktadır. Faaliyet alanları sağlığın iyileştirilmesi, eğitim, toplumsal kalkınma, sanat, kültür, spor, afet yardımı, uluslararası işbirliği gibi konularda olan bu tür kuruluşların toplam sayısı 47,771'dir. Bu kuruluşlar kuruldukları bölgenin valilikleri tarafından ruhsatlandırılmaktadır. Vergi avantajı elde etmek isteyen kuruluşların valilikler tarafından yetkilendirilmeleri gerekmektedir. Toplam kayıtlı STK sayısı ise 360 bini geçmektedir (The Japan Association of Charitable Organizations, 2013:3).

Bu kuruluşlar arasında yer alan genel kar amacı gütmeyen kuruluşlar herhangi bir faaliyet alanı sınırlaması olmaksızın kurulabilmektedirler. Kamu yararına kuruluşlar ibadet, sadaka, sanat ve el sanatları dallarında faaliyet göstermektedirler. 2008'deki kanunsal düzenlemeyle bu kuruluşlara 22 faaliyet alanı daha eklenmiştir (The Japan Association of Charitable Organizations, 2013: 12).

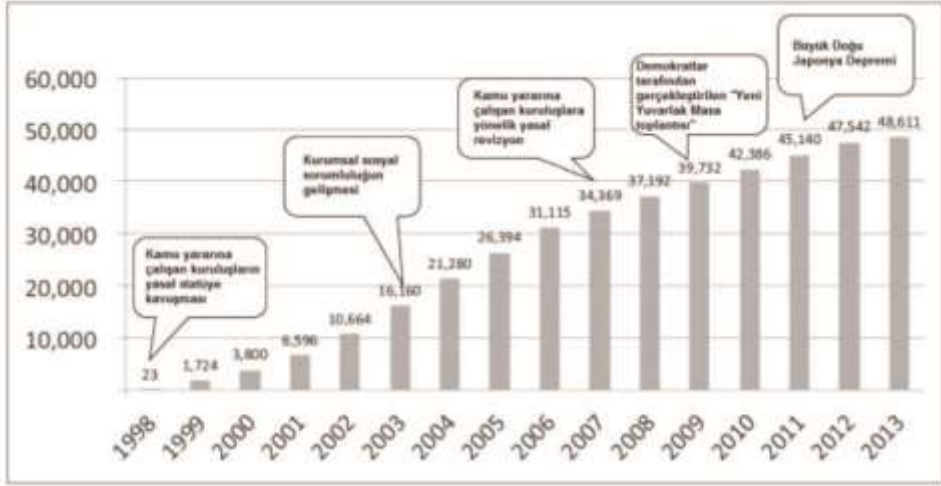
Tablo 3: Japonya'da Türlerine Göre Sivil Toplum Kuruluşu Sayıları (2013)

Kuruluşun Kanuni Statüsü	Kuruluş Sayısı	Kanunla Düzenlendiği Yıl
Kamu Yararına Çalışan Kuruluşlar	19,860	1896
Yeni Kamu Yararına Çalışan Kuruluşlar	8,243	2008
Genel Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	33,029	2008
Belirli Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	47,771	1998
Onaylı Belirli Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	447	2002
Tıbbi Hizmetler Birliği	47,825	1948
Özel Okul Kuruluşları	5,543	1949
Dini Kuruluşlar	182,868	1951
Sosyal Refah Kuruluşları	19,498	1951
Yardım ve Rehabilitasyon Kuruluşları	165	1995

Kaynak: (The Japan Association of Charitable Organizations, 2013: 2)

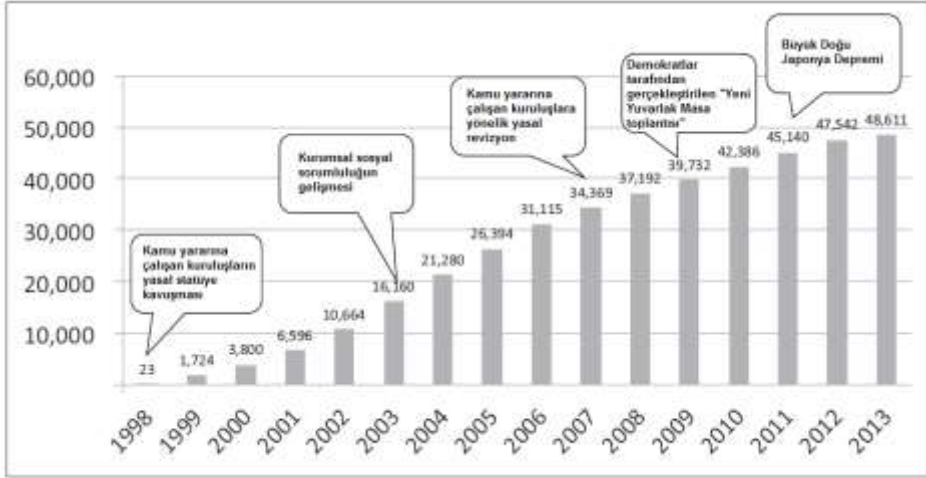
Japonya'da en önemli STK gruplarından olan kamu yararına çalışan kuruluşlar, genel kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve belirli kar amacı gütmeyen kuruluşların yıllara göre gelişim seyri aşağıdaki şekilde verilmiştir. Buna göre genel kar amacı gütmeyen kuruluşlar kanunla düzenlendiği 2008 yılından sonra hızlı bir gelişim izlemiştir. Aynı şekilde belirli kar amacı gütmeyen kuruluşlar da 1998 yılındaki düzenleme ile artışa geçmiştir. Kamu menfaatine çalışan kuruluşlar ise 2002 yılında azalma eğilimine girmiş, 2008 yılındaki kanun değişikliğiyle yeni tür kamu menfaatine çalışan kuruluşlar artışa geçmiştir.

Şekil 2: Türüne Göre STK Sayısındaki Değişim Trendi (1999-2013)

Kaynak: (The Japan Association of Charitable Organizations, 2013: 6)

Japonya'da STK'lar içerisinde en önemli konumda bulunan kar amacı gütmeyen kuruluşların yıllara göre sayısal değişimi ise Şekil 3.'de verilmiştir. Buna göre Japonya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların gelişmesi şekilden de görüleceği gibi 1998 yılındaki kanuni düzenleme sonrasında olmuştur. 1998 yılında 23 olan kar amacı gütmeyen kuruluş sayısı 2013 yılı itibarıyla 48,611'e ulaşmıştır. Bu gelişme sürecinde 1995 Kobe depreminde olduğu gibi 2011'deki büyük deprem neticesinde de sektör hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Deprem neticesinde gelen 6 milyar \$ bağış, 2010 yılı hayırseverlik gelirlerinin yarısından fazla olarak gerçekleşmiştir (Japan National Advisory Board, 2014: 9).

Şekil 3: Kayıtlı Kar Amacı Gütmeyen Kuruluş Sayısındaki Değişme (1998-2013)

Kaynak: (Japan National Advisory Board, 2014: 9)

Japonya'da kar amacı gütmeyen faaliyetler konularına göre incelendiğinde %95'inin hizmete dayalı faaliyetler olduğu görülmektedir. Bu faaliyetler arasında barınma, sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık yardımı bulunmaktadır. %5'lik bir faaliyet alanı ise spor, sanat, kültür, ilgi alanlar, savunma (çevre koruma vb.) gibi diğer faaliyetlerinden oluşmaktadır (Salamon vd., 2013:5).

STK'ların türlerine göre en fazla yoğunlaştıkları alanlar daha ayrıntılı incelendiğinde ise kamu menfaatine çalışan kuruluşların %21,7'sinin kalkınma, %20,6'sının akademik faaliyet, %18,1'sinin çocuk ve gençlerin düzgün beslenmesi, %13'ünün ise yaşlı vatandaşlara yönelik sosyal refah hizmetleri alanlarında yoğunlaşmış oldukları görülmektedir. Belirli kar amacı gütmeyen kuruluşların yoğunlaştıkları alanlar ise %14 refah hizmetleri, %11 eğitim hizmetleri, %10 toplumsal kalkınma, %10 gençlerin beslenmesi şeklinde göze çarpmaktadır. Genel kar amacı gütmeyen kuruluşların ise %32'si belli bir grubun desteklenmesi, %15'i ticari örgütlenmeler şeklinde oldukları bilinmektedir. Medeni kanunun yeni düzenlenmesine göre kurulan kamu menfaatine kuruluşların da %41'i geçim desteği sağlamak amacı taşımaktadır. Bunun dışında eğitim ve kültürel faaliyetler de önemli düzeydedir (The Japan Association of Charitable Organizations, 2013: 8-10).

Ekonomik Veriler

Japonya'da STK'lar ekonomik açıdan önemli bir yere sahiptirler. Japonya'da kar amacı gütmeyen faaliyetlerin GSYİH içerisindeki payı Toplamda % 5,2 olarak hesaplanmıştır. Bu payın %4,2'si ücretli çalışanların faaliyetlerinden, %1,1'i ise gönüllü faaliyetlerden oluşmaktadır (Salamon vd., 2013:2).

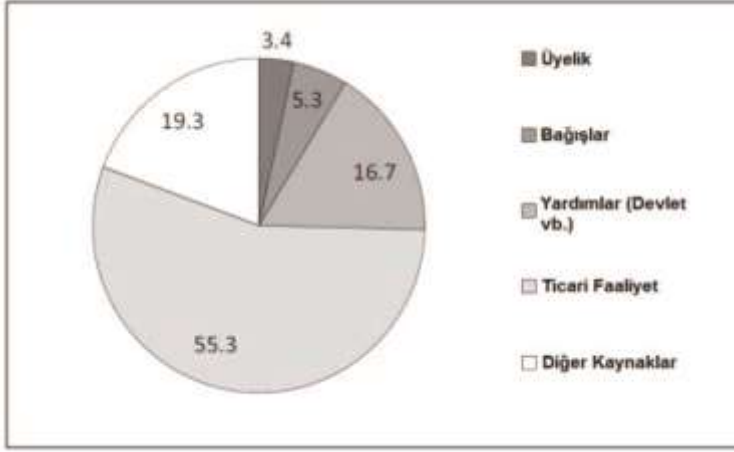
Japonya'da STK'ların ülke ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olması büyük ölçüde yarattığı istihdam imkânıyla alakalıdır. Öyle ki, aşağıdaki şekilde de görüleceği gibi Japonya'da kar amacı gütmeyen sektörde çalışanlar, 2013 itibarıyla ülkedeki toplam işgücünün %10'unu oluşturmaktadır. Bu kesimin ise %6,8'i ücretli çalışanlardan, %3,2'si gönüllü çalışanlardan oluşmaktadır (Salamon vd., 2013:2).

Japonya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların yaptıkları harcamaların hangi kalemlere gittiğine bakıldığında gelirlerin %49'unun çalışanlara ödenen ücret ve tazminat gibi harcamaları gittiği aşağıdaki şekilde görülebilmektedir. Gelirlerin %48'i ise diğer sektörlerden mal ve hizmet alımı harcamalarına gittiği görülmektedir. Geriye kalan %3'lük harcama tutarı ise faiz ödemeleri, kira ve vergi gibi alanlara gitmektedir (Salamon vd., 2013:7).

2014 Dünya Gönüllülük Endeksine göre Japonya gönüllük sıralamasında dünyada 135 ülke içerisinde 90.sırada bulunmaktadır. Bir yabancıya yardım anlamında bu sıra 134, bağış anlamında 62, gönüllülükte harcanan zaman anlamında ise 39 olarak karşımıza çıkmaktadır (Charities Aid Foundation, 2014: 35). Japonya'da gönüllülük ve bağış açısından dünyada iyi bir konumda olunmadığı STK'ların gelir kaynaklarına ilişkin aşağıdaki şekillerde açıkça gözükmektedir.

Buna göre, Japonya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların gelir kaynakları incelendiğinde bu kuruluşların gelirlerinin %59'unu faaliyetlerinden elde ettikleri gelirlerden oluştuğu görülmektedir. Gelirlerin geri kalan kısmını %37'si devletten, %4'ü ise hayırsever bağışlarından gerçekleştirmektedir. Bu oranın oldukça düşük olduğu dikkatleri çekmektedir (Salamon vd., 2013:10).

2013 yılında Japan Cabinet Office tarafından 48,000 kar amacı gütmeyen kuruluşun 11,881'i ile yapılan bir anket çalışmasına göre ise faaliyet gösteren kar amacı gütmeyen kuruluşların gelirlerinin %53'ü ticari faaliyetlerinden elde edilmekte olduğu görülmektedir. Geriye kalan %16'sı Devlet ve diğer kuruluşlardan gelen yardımlarla, %5,3'ü bağışlarla, %3,4'ü üyelik gelirleriyle ve %19,3'ü diğer kaynaklardan sağlanmaktadır.

Şekil 4: Japonya'da Kar Amacı Gütmeyen Örgütlerin Gelir Kaynakları

Kaynak: (Japan National Advisory Board, 2014: 10.)

Japonya'da bağışların niteliği incelendiğinde başlıca kurumlardan ve kişilerden gelen bağışlardan oluştuğu görülmektedir. 2012 yılında bağış miktarı 12 milyar \$'a ulaşmış bulunda da bu oran G8 ülkeleri içerisinde Japonya'nın bağış kaynaklarının sınırlı olduğunu göstermektedir. Japonya'da bağışların %42'si bireylerden, %58'i kurumlardan sağlanmaktadır. Bireylerden elde edilen bağış oranı ABD ve İngiltere'ye göre oldukça düşüktür. Ayrıca, vakıfların hibede bulunması Japonya'da kanunlarla net bir biçimde belirlenmediği için bağış gelirleri arasında yerini almamaktadır. Miras yoluyla bağış ise Japonya'da son yıllarda gelişmeye başlamıştır. ABD'de her iki kişiden biri ölmeden vasiyet yazarken, Japonya'da bu oran 1/10'dur (Japan National Advisory Board, 2014: 12-14).

Sonuç

Japonya'da STK'lar incelendiğinde bu kuruluşların gelişiminin 19.yy sonlarındaki sanayileşme çabalarıyla paralel bir seyir izlediği görülmektedir. Bunda Meiji Restorasyonu olarak nitelendirilen dönemde başlayan dışa açılma süreci ve 2.Dünya Savaşı sonrasında hızlanan sanayileşme çalışmalarının ülkede STK'lara olan ihtiyacı arttırması etkili olmuştur.

Japonya'da sivil toplumun devlet ile anılmaya başlaması da sanayileşme yıllarından başlayarak izlenen politikardan kaynaklanmaktadır. Bu dönemde önce STK'ların devlet tarafından kısıtlandığı görülürken, daha sonra devletin hızlı kalkınma sürecinde birçok alanda yetersiz kalması sebebiyle bu boşlukların devlet desteği ve kontrolü altında STK'larca yerine getirilmesi anlayışı kabul edilmiştir. Böylece devlet hem düzenleyici hem de destekleyici rolüyle sivil toplum alanında

etkili olmaya başlamıştır. Devletin düzenleyici rolü, kuruluş şartlarını düzenleyen mevzuatlarda, destekleyici rolü de çoğunlukla uluslararası STK'larla işbirliğinde ve bağışlardaki devlet desteğinin yüksekliğinde göze çarpmaktadır.

Japonya'da sivil toplum faaliyetleri değerlendirildiğinde sendikalar, kooperatifler, dini kuruluşlar, eğitim kuruluşları gibi organizasyonların da STK olarak ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca devlet dışı örgütlenmeler – kar amacı gütmeyen kuruluşlar ayrımı da Japonya'da oldukça keskindir. Devlet dışı örgütlenmeler uluslararası faaliyet gösteren STK'ları; kar amacı gütmeyen kuruluşlar ülke içinde faaliyet gösteren STK'ları ifade etmektedir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar da kendi içerisinde kanunlara bağlı farklılıklardan ötürü genel ve belirli kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak ayrılabilir.

Japonya'da toplam STK sayısına bakıldığında kayıtlı kuruluş sayısı 360,000 civarında olduğu görülmektedir. Ancak bunların büyük çoğunluğunu dini kuruluşlar oluşturmaktadır. Doğrudan sosyal politika alanında faaliyet gösteren STK sayısı ise yaklaşık 130,000'dir. Bunlar içerisinde en önemli grubu 48,000 kuruluş ile belirli kar amacı gütmeyen kuruluşlar tutmaktadır. Bu kuruluşların gelir kaynakları arasında ticari faaliyet ve devlet desteği önemli bir yer tutarken, bireysel desteğin oldukça az olduğu görülmektedir.

Ekonomik açıdan da STK'lar Japonya'da önemli bir konumda bulunmaktadır. Dünyanın en büyük üçüncü ekonomisi olan Japonya'da STK'ların GSYİH içerisindeki payı yaklaşık %5 olarak ölçülmüştür. STK'larda çalışanların toplam istihdam içerisindeki oranı ise %10'dur. Bunun %6,8'i ücretli çalışanlardan, %3,2'si de gönüllü çalışanlardan oluşmaktadır.

Hem gönüllü çalışma açısından hem de bağış açısından bakıldığında Japonya'nın diğer gelişmiş ülkelere kıyasla geride olduğu görülmektedir. Öyle ki, Japonya 135 ülkenin yer aldığı gönüllülük endeksinde gönüllülük açısından 90.sırada; bağış açısından da 62.sırada yer almıştır.

Kısacası, Japonya'da sivil toplum açısından gönüllülük olgusunun fazla gelişmemiş olduğu söylenebilir. Ancak, özellikle son yıllarda gerçekleşen doğal afetler neticesinde gönüllülük hareketlerinin tırmanışa geçtiği görülmektedir. Gönüllülük hareketlerinin geç gelişmesinde büyük ölçüde devletin düzenlemeleri ve toplumda STK'lara olan algı etkili olmuştur. Bunun 1998 sonrası değişmeye başlaması ve STK kurmanın daha kolay hale gelmesi hem STK sayısında, hem de gönüllülükte bir artışa yol açmıştır. Kuruluşların yapıları incelendiğinde ise oldukça dağınık bir örgütlenme olduğu görülmektedir. Tüm bu kuruluşların tek bir çatı altında toplanması hem faaliyetlerin verimliliği açısından, hem de verilerin daha sağlıklı toplanabilmesi açısından bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Amenomori, T. (1993). *Defining The Nonprofit Sector: Japan*. Ed. Lester M. Salamon, and Helmut K. Anheier. Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies.
- Atayeter, C., Özilhan, D., Aslan, Ş. (2004). “Sivil Toplum Kuruluşlarında Bilgi Teknolojileri kullanımının Örgüt Yapısı ve Performansına Etkileri”. I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Kongresi Bildiriler Kitabı. Çanakkale. 27-34.
- Balkır, Z.G., Çolak, K. (2004). “Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde STK’ların Sosyal Denetim Fonksiyonu”. I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Kongresi Bildiriler Kitabı. Çanakkale. 17-25.
- Charities Aid Foundation. (2014). *World Giving Index 2014*. London: CAF.
- Haddad, M.A. (2011). “A State-in-Society Approach to the Nonprofit Sector: Welfare Services in Japan”. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 26–47.
- Haddad, M.A. (2007) “Transformation of Japan’s Civil Society Landscape”. *Journal of East Asian Studies*. 7. 413–437.
- Hasegawa, K. , Shinohara, C. , Broadbent, J.P. (2007). “The Effects of ‘Social Expectation’ on the Development of Civil Society in Japan”. *Journal of Civil Society*. 3:2. 179-203.
- Hasegawa, K. (2010). “Collaborative Environmentalism in Japan”. *Civic Engagement in Contemporary Japan: Established and Emerging Repertoires*. Ed. H. Vinken et al. Springer.85-99.
- Hirata, K. (2004). “Civil Society and Japan’s Dysfunctional Democracy”. *Journal of Developing Societies*. 20. 107-124.
- Hirata, K. (2002). *Civil Society in Japan: The Growing Role of NGOs in Tokyo’s Aid and Development Policy*. New York: St. Martin’s Press.
- Imada, M. (2010). “Civil Society in Japan: Democracy, Voluntary Action, and Philanthropy”. *Civic Engagement in Contemporary Japan: Established and Emerging Repertoires*. Ed. H. Vinken et al, Springer. 21-39.
- Imata, K. (1999). “Building Japan’s NPO Sector”. *Center for Global Partnership Newsletter*. Summer. 1-20.
- Ishizuka, H. (2002). “The Social Economy Sector in Japan”. *Annals of Public and Cooperative Economics*. 73:2. 241-267.
- Japan International Cooperation Agency, (2013). *Understanding Japanese NGOs from Facts and Practices*. Tokyo: JICA.
- Japan National Advisory Board, (2014). *The Social Impact Investment Landscape in Japan*. Tokyo: Japan National Advisory Board.
- Kocabaş, F. (2010). *Sosyal Politika Aracı Olarak Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar*. Ankara: Nisan Kitabevi.
- Kurokawa, C. (2010). “Social Frameworks for Civil Society in Japan: In Search for a Japanese Model”. *Civic Engagement in Contemporary Japan: Established and Emerging Repertoires*. Ed. H. Vinken et al. Springer. 41-64.

- Laratta, R. , Mason, C. (2010). *Defining The Nonprofit Sectors In Japan and England & Wales: A Comparative Assessment Of Common Versus Civil Law Italy*: Euricse.
- Salamon, L.M. , Sokolowski, S.W. , Haddock, M.A. , Tice, H.S. (2013) *The State of Global Civil Society and Volunteering*. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2014). *International Cooperation and NGOs*. Tokyo: Non-Governmental Organizations Cooperation Division, 2014.
- OECD. (2014). "Japan". <http://data.oecd.org/japan.htm#profile-development>. 29.12.2014.
- Öge, S. , Kaplan, M. (2006). "Küresel Ekonomi Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi". III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Kongresi Bildiriler Kitabı. Çanakkale. 451-457.
- Özdemir, S. , Başel, H. , Şenocak, H. (2009). "Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. Sayı:56. 151-234.
- Pekkanen, R. (2000). "Japan's New Politics: The Case of the NPO Law". *Journal of Japanese Studies*. Vol. 26. No. 1. Winter. 111-148.
- Reimann, K. D. (2002). "Building Networks From The Outside In: Japanese Ngos and The Kyoto Climate Change Conference". *Globalization and Resistance: Transnational Dimensions of Social Movements*. Georgia: Political Science Faculty Publications. 173-190.
- The Japan Association of Charitable Organizations. (2013). *Charitable and Non-profit Organizations in Japan*. Tokyo: JACO.
- The Economist. (2015). *Rakamlarla Dünya Cep Rehberi 2016*. İstanbul: The Economist.
- Tokol, A. (2014). "Sosyal Politikanın Tarafları". *Sosyal Politika*. 5.Baskı. Ed. Aysen Tokol, Yusuf Alper. Bursa: Dora Yayınları.
- Tsujinaka, Y. , Pekkanen, R. (2007). "Civil Society and Interest Groups in Contemporary Japan". *Pacific Affairs*. Volume 80. No.3. Fall. 419-437.
- Uno, S. (2013). "Book Review: Making Japanese Citizens: Civil Society and the Mythology of the Shimin in Postwar Japan". *Social Science Japan Journal*. 16 (1). 173-176.
- Vyas, U. (2010). "Japan's International Ngos: A Small But Growing Presence in Japan-China Relations". *Japan Forum*. 22(3-4). 467-490.
- Watts, J.S. (2004). "A Brief Overview of Buddhist NGOs in Japan". *Japanese Journal of Religious Studies*. 31 /2. 417-428.
- Yamashita, J. (2013). "Citizen Participation or Low-Cost Care Providers? Welfare Non-profit Organisations in Japan". *Social Science Japan Journal*. Vol. 16. No. 1. 45-62.

